

## Afetlerde Refakatsiz ve Kimliği Belirlenemeyen Çocukların Korunması Sürecinde Tıbbi Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve Görevleri: 6 Şubat Depremi Örneği

İpek İlknur Ünlü<sup>1</sup>

### Öz

Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde, Kahramanmaraş’ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde iki yıkıcı deprem meydana gelmiş ve depremler 11 ilde büyük felaketlere neden olmuştur. Bu felaketlerde toplam 50 binden fazla insan hayatını kaybetmiş, yaklaşık 4,8 milyondan fazla çocuk da depremden olumsuz etkilenmiştir. Bu süreçte depremin yıkıcı etkileri sonucunda acil müdahale ve tedavi gereksinimi olan kimliği belirlenemeyen ve refakatsiz 0-18 yaş grubundaki depremzede çocuklar sağlık kurumlarına getirilmişlerdir. Afet yönetim sürecinde, tıbbi tedaviye ihtiyaç duyan refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların çok disiplinli ve bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Multidisipliner ekiplerle yürütülen hastane afet yönetim sürecinde sosyal hizmet uzmanları, psikososyal müdahale ekiplerinin önemli bir parçasıdır. Bakım, gözetim ve korunma gereksinimi olan söz konusu çocuklara çeşitli psikososyal hizmetlerin sunulması, gereksinim duydukları kaynaklara erişimlerinin sağlanması, çocukların tedavi, bakım ve korunma süreçlerinde ilgili kuruluşlarla koordinasyonun sağlanmasında sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmaları, rol ve işlevleri oldukça önemlidir. Bu derleme çalışmasının amacı, 6 Şubat deprem afeti sonrası geride kalan refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların korunma altına alınması sürecinde gerçekleştirilen saha uygulamalarına ilişkin deneyimlerin literatüre kazandırılması ve bu tür afet olaylarında kriz yönetiminin daha etkin ve verimli sağlanması açısından sosyal hizmet uzmanlarının rol ve işlevlerinin ortaya konulmasıdır. Bu çerçevede sosyal hizmet uzmanlarının savunucu, danışman, eğitmen, bağlantı kurucu, aracı, harekete geçirici, hızlandırıcı, kolaylaştırıcı, planlayıcı ve güçlendirici rollerinin yaşanan afet sonrası uygulamalarda ön plana çıktığı görülmüştür. Sonuç olarak bu çalışmada, afet yönetim sürecinde tıbbi tedaviye ihtiyaç duyan refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların korunmasına yönelik psikososyal destek hizmetlerin geliştirilmesi ile refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların ailelerine erişiminin sağlanması noktasında aile birleşimini sağlayacak takip sistemlerinin kurulması önerilmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Refakatsiz Çocuklar, Korunma Gereksinimi olan Çocuklar, 6 Şubat Depremi, Tıbbi Sosyal Hizmet

## The Role and Duties of Medical Social Work Specialists in the Protection Process of Unaccompanied and Unidentified Children in Disasters: The Example of the February 6 Earthquake

### Abstract

On February 6, 2023, two devastating earthquakes occurred in the Pazarcık and Elbistan districts of Kahramanmaraş, Türkiye, causing significant disasters in 11 provinces. More than 50 thousand people lost

<sup>1</sup> Dr., Ankara Etilik Şehir Hastanesi, Çocuk Hastanesi, Tıbbi Sosyal Hizmet Birimi  
e-posta / e-mail: [ipen\\_unlu@hotmail.com](mailto:ipen_unlu@hotmail.com) ORCID: 0000-0001-7772-9762

their lives in these disasters, and approximately 4.8 million children were negatively affected by the earthquake. During this process, as a result of the devastating effects of the earthquake, unidentified and unaccompanied earthquake-affected children in the 0-18 age group who needed emergency intervention and treatment were brought to health institutions. In the disaster management process, unaccompanied and unidentified children who need medical treatment should be evaluated from a multidisciplinary and holistic perspective. Social workers are an essential part of psychosocial intervention teams in the hospital disaster management process, which is carried out with interdisciplinary teams. The professional work, roles and functions of social workers are vital in providing various psychosocial services to children in need of care, supervision and protection, ensuring their access to the resources they need, and ensuring coordination with relevant institutions in children's treatment, care and protection processes. The purpose of this compilation study is to add to the literature the experiences of field applications carried out in the process of protecting unaccompanied and unidentified children left behind after the February 6 earthquake disaster and to reveal the roles and functions of social workers to provide more effective and efficient crisis management in such disaster events. In this context, it has been observed that the advocate, consultant, trainer, liaison, mediator, mobilizer, accelerator, facilitator, planner and empowerment roles of social workers have come to the forefront in post-disaster practices. As a result, in this study, it is recommended to develop psychosocial support services for the protection of unaccompanied and unidentified children who need medical treatment during the disaster management process and to establish follow-up systems that will ensure family reunification to ensure access to unaccompanied and unidentified children to their families.

**Keywords:** February 6 Earthquake, Children in Need of Protection, Medical Social work, Unaccompanied Children

## 1. GİRİŞ

Türkiye dünyanın en önemli aktif deprem kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır (Gül ve Bayram, 2014; Duman vd., 2018). Türkiye’de, 1900’lü yıllardan günümüze kadar şiddeti 7’nin üzerinde 20 deprem meydana gelmiştir. Bu da Türkiye’yi depremlerden dolayı zarar gören ülkeler sıralamasında en üst sıralara taşımaktadır. Türkiye’de 1900-2023 yılları arasında can kaybına veya hasara neden olan 269 deprem meydana gelmiştir. Yaşanan bu depremlerde can kaybı ve ağır hasar bakımından en büyük depremler sırasıyla 2023 Kahramanmaraş, 1999 Gölcük merkezli Marmara depremleri ve 1939 Erzincan depremidir (Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri 2023 Raporu, 2023).

Dünyanın en dinamik deprem bölgelerinden olan Alp-Himalaya kıvrım kuşağında yer alan Türkiye’de 1999 Gölcük depreminden sonra farklı büyüklüklerde birçok deprem meydana gelmiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremlerin merkez üssü Kahramanmaraş’ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olarak belirlenmiştir. Meydana gelen depremler 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde olmuştur. Her iki deprem sonucunda Kahramanmaraş başta olmak üzere 11 il derinden etkilenirken, depremden etkilenen illerde yaklaşık 14 milyon insanın yaşadığı bilinmektedir (IOM, 2023; URL 1; Sağiroğlu vd., 2023). “Asrın felaketi” olarak adlandırılan (Duruel, 2023; Türkan, 2023; Köksal, 2023) bu depremler yaklaşık 13,5 milyon nüfusu sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan derinden etkilemiştir. Kadın, erkek, yaşlı, engelli, tüm insanları etkileyen 6 Şubat Depreminde en kırılgan ve hassas grupların başında çocukların geldiği yazılı ve görsel medyada da yer almıştır. Depremden etkilenen bölgelerin nüfus kayıtlarında yaklaşık 4,8 milyondan fazla çocuk olduğu görülmektedir (Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri 2023 Raporu, 2023; Tunalı, 2023). Bu süreçte hayatını kaybeden çocukların olduğu bilinmekle birlikte, bazı çocuklara ulaşılamadığı, bazı çocukların ise enkazdan kurtarılarak tedavi altına alındığı, bazı çocukların da kimsesiz ve refakatsiz kalarak bakıma, gözetime ve korunmaya gereksinim duyar hale geldiği anlaşılmıştır. Deprem sonrasında, enkaz altından sağ olarak çıkarılan 0-18 yaş grubundaki depremdede çocuklar, çevre illerdeki veya büyük şehirlerdeki sağlık kuruluşlarına sevk edilmişlerdir. Bu kurumlara getirilen çocuk depremdedelerin fizyolojik ve psikolojik temel ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Bu çocukların tedavi ve bakımları yapılırken söz konusu çocuklara yönelik yasal iş ve işlemlerinin gerçekleştirilmesi ile ilgili çalışmalar yürütülmüştür.

Öncelikli olarak afetten etkilenen acil müdahale ve tedavi gereksinimi olan bu çocukların tıbbi tedavileri sağlanmıştır. Bununla birlikte bu çocukların temel fiziksel ihtiyaçları karşılanmıştır. Ayrıca depremde çocukların yüksek yararı doğrultusunda koruyucu çalışmaların sürdürülmesinde tüm meslek profesyonellerinin bu konuda katkı vermeye çalıştığı görülmüştür. Multidisipliner çalışmanın gerekli olduğu bu kriz sürecinde (Hossain, 2012; Hay ve Pascoe, 2021), hastanelerin ilgili tüm servislerinde yeni bir işbirliği modeli oluşmuş, disiplinler arası ekip çalışması yapılmıştır. Multidisipliner ekiplerle yürütülen hastane afet yönetim sürecinde tıbbi sosyal hizmet uzmanları, psikososyal müdahale ekiplerinin önemli bir parçası olarak yer almıştır.

Tarihsel süreç içerisinde de afet yönetiminde sosyal hizmet uzmanlarının, krize müdahale ve güçlendirme yaklaşımı müdahaleleriyle afetten etkilenen bireylerin güçlendirilmesini sağlayarak psikososyal müdahale ekiplerinin önemli bir parçası olarak yer aldığı görülmektedir (Yanay ve Benjamin, 2005; Pockett, 2006). Son dönemlerde afetlerin daha sık ve yıkıcı bir şekilde yaşanması, sosyal hizmet uzmanlarının afet çalışmalarındaki görünürlüğü artırmıştır (Alston ve Chow, 2021). Sosyal hizmet uzmanları, afet yönetimi süreçlerine katıldıklarında dezavantajlı, kırılabilir ve hassas gruplarla çalışırken ön saflarda yer almışlardır (Bauwens ve Naturale, 2017; Hay ve Pascoe, 2021). Özellikle afetten etkilenen ve tedavi gereksinimi olan çocukların, psikolojik ve sosyal sorunlarının çözümünde, fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasında, tedavilerinin sonlandırılarak taburculuk işlemlerinin başlatılmasında ve ailelerine/yakınlarına ya da kurum bakımına teslim süreçlerinin uygulanmasında tıbbi sosyal hizmet uzmanlarına büyük sorumluluk düşmüştür. Bu süreçte kimsesiz ve refakatsiz çocukların bakımı ve teslimleri aşamasında kimliği fiziksel olarak mevcut olmayan, kimliği belirlenemeyen (refakatli/refakatsiz) ya da refakatsiz durumda olan çocukların bakım ve teslim süreçlerinde, tıbbi sosyal hizmet uzmanları ciddi sorun alanları ve risk durumlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu konuda ulusal literatür incelendiğinde afetlerde refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocuklarla ilgili kapsamlı sistematik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Ceyhan (2023) ve Karaağaç (2023) çalışmalarında, afetlerde deriden etkilenen en hassas grupların başında refakatsiz çocukların geldiğini ve afet yönetim süreçlerine multidisipliner bakış ve müdahalesinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Karataş ve Barut (2021) ise savunmasız gruplar arasında en fazla risk altında bulunanların çocuk göçmenler olduğuna değinmişlerdir. Ayrıca afet nedeniyle oluşan yerinden edilmelerde yine en fazla etkilenen popülasyonun refakatsiz çocuklar olduğuna vurgu yapmışlardır.

Konuyla ilgili uluslararası literatür incelendiğinde ulusal kaynaklara kıyasla daha fazla çalışma olduğu görülmektedir. Peek (2008) çalışmasında, afet sonrası anne babasını kaybetmiş ve hiçbir yakını bulunmayan refakatsiz çocuklara yönelik çocuk koruma çalışmalarının güçlendirilmesi, etkili ve verimli bir şekilde saha uygulanmalarının gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamıştır. Rotabi ve Bergquist (2010) ve Zwebathu (2018) araştırmalarında, refakatsiz çocuklara yönelik müdahalelerde sosyal hizmet uzmanının rollerinin çalıştıkları kurum veya kuruluşa göre farklılık gösterdiğini ve refakatsiz çocuklarla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının görevlerini yerine getirirken bir takım zorluklarla (etik ikilem, uzmanların kurumsal ebeveyn rolünü yerine getirirken karşılaştıkları rol çatışması, çocuk kaçakçılığı, ihmal/istismar vb. durumlar) karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu bilgiler doğrultusunda afet öncesinde koruyucu ve önleyici çalışmalar yürüten sosyal hizmet uzmanlarının, afet sonrasında psikososyal destek hizmetlerinin sunumunda aktif rol aldıkları görülebilmektedir.

Bu çalışmada, deprem sonrası sağlık kuruluşlarından hizmet alan 0-18 yaş grubundaki refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların korunma altına alınma süreçleri ve yürütülen iş ve işlemler ele alınmıştır. Söz konusu çocukların orselenmemesi, ikincil travmalarının azaltılması ve koruma hizmetlerinde çocukların yüksek yararı göz önüne alınarak teslim süreçlerinin sağlanmasında tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının rol ve görevlerinin ele alınması bu çalışmanın amaçlarından birisidir. Çalışmada, afet sonrasında sağlık kuruluşlarında yaşanan saha uygulamalarına ilişkin yazarın yaşadığı deneyimler literatür ışığında tartışılmıştır. Yazar, deprem sonrası çocukların

tedavi için sevk edildiği kapasitesi yüksek ve merkezi sağlık kuruluşlarının çocuk hastanesi tıbbi sosyal hizmet biriminde görev almıştır. Deprem sonrası akut dönemde depremden etkilenen çocukların tedavi sürecinde aktif rol almış ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile koordinasyon kurulmasında önemli roller üstlenmiştir. Çalışmanın yapılmasındaki temel amaçlardan bir diğeri de afet olaylarında kriz yönetiminin daha etkin ve verimli sağlanması için tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmalarına, rol ve işlevlerine değinmektir. Bu kapsamda çalışmada öncelikle refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların tanımı ele alınmış, sonrasında ise söz konusu çocukların yasal temsilcilerine ya da kuruma teslimleri sürecinde tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmaları, rol ve işlevleri değerlendirilmiştir.

## 2. DEPREM SONRASINDA REFAKATSİZ VE KİMLİĞİ BELİRLENEMEYEN ÇOCUKLAR

Deprem sonrası refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocuklar ile ilgili bilgi vermeden önce korunma gereksinimi olan çocuk kavramından bahsetmenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Korunma gereksinimi kavramı oldukça geniş kapsamlı ve önemli bir konudur. Geçmişten günümüze kadar kendi kendine yeterli olamayan ve korunma gereksinimi olan çocuklara yönelik bakım hizmetlerinin sunulduğu bilinmektedir (Gökçearslan Çifci, 2009; Wulczyn vd., 2017; Yerkes ve Javornik 2019). Çocukluk, özel bir koruma ve bakım gerektiren bir yaşam dönemidir (Mayall, 2000; Briggs, 2020). Bu doğrultuda küresel boyutlarda çocuklara yönelik bakım hizmetlerinin sağlanması ve koruma hizmetlerinin etkinleştirilmesi önemli sosyal politikalar arasında yer almıştır.

Korunma gereksinimi olan çocukların koruma ve bakım sorumluluğu devletler eliyle yürütülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de korunma gereksinimi olan çocukların koruma ve bakım hizmetlerini yürüten en temel kurum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır. 24/05/1983 tarihli 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 3. maddesinin b. bendinde çocukların korunma gereksiniminin kapsamı belirlenmiştir. Buna göre korunma gereksinimi olan çocuk;

*“...beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; anne ve/veya babasız, anne veya babası belli olmayan, anne ve/veya babası tarafından terk edilen, ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri ve uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklar...”*

olarak tanımlanmaktadır. 03/07/2005 tarihli 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda çocuk: *“daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi”* olarak tanımlanmıştır. Yine aynı kanunda korunma gereksinimi olan çocuk: *“Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk”* şeklinde düzenlenmiştir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, çocukların 18 yaşını doldurana kadar öz ailesi veya bakım verenleri tarafından hak ve menfaatlerinin korunamadığı, bakım ve korunmasının üstlenilmediği durumlarda korunma gereksinimi olan çocuk kapsamına girdikleri görülmektedir. Aslında beden ve zihnen tam olarak gelişimini tamamlayamamış, yaşama dair tecrübesiz olan 18 yaşını doldurmamış her çocuk korunma gereksinimi olan çocuktur.

Literatürde refakatsiz çocuk tanımına ilişkin ortak kabul gören bir tanımın yapılmadığı görülmektedir. Yapılan refakatsiz çocuk tanımları da çeşitlilik göstermektedir. Bu tanımlardan biri Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuzunda (2008) yer almaktadır. Kılavuza göre refakatsiz çocuk tanımı şöyledir: *“her iki ebeveyninden ve akrabalarından ayrı düşmüş ve yasal olarak veya teamülen çocuğa bakmakla yükümlü bir yetişkinin sorumluluğu altında olmayan çocuklar.”* Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Göç Terimleri Sözlüğü (2013) refakatsiz çocukları; *“Reşit olmayan ve tabiiyetine sahip oldukları ülke dışında olup, anne babaları,*

*vasi veya kanunen veya geleneklere göre onlardan sorumlu başka bir yetişkinin refakat etmediği çocuklar*” olarak tanımlanmıştır. 13/10/2014 tarih ve 2014 /6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği Md. (3/m) ve Refakatsiz Çocuklar Yönergesi’ne göre ise refakatsiz çocuk tanımı şu şekilde yapılmıştır: “*Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuktur*”. Refakatsiz çocuklara ilişkin tanımlara bakıldığında, yapılan tanımlarının içeriklerinin hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Bu tanımlamalar incelenerek genel bir çerçeve oluşturulduğunda, her iki ebeveyninden veya bakım verenlerinden ayrı düşmüş, herhangi bir yetişkinin sorumluluğu altında olmayan çocukların refakatsiz çocuk kapsamına girdiği anlaşılmaktadır. Afet sonrasında ise anne-babası vefat eden, enkaz altında kimliği kalan ve kimlik bilgilerine erişiminde sorunlar yaşanan, aileleri ile iletişimleri geçici ya da sürekli olarak sağlanamayan ve aile üyelerinin farklı sağlık kurumlarında tedavi görmesi nedeniyle iletişimleri gerçekleştirilemeyen çocuklar “refakatsiz çocuk” olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda deprem sonrası refakatsiz çocuk; deprem nedeniyle ebeveynlerinden, evlerinden ayrı kalmış olan ve hukuken kendisinden birinci derecede sorumlu olacak birinin bulunmadığı çocuk olarak tanımlanabilir.

### **3. 6 ŞUBAT DEPREMİ SONRASINDA REFAKATSİZ VE KİMLİĞİ BELİRLENEMEYEN ÇOCUKLARIN KORUNMASI SÜRECİNDE SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ROL VE GÖREVLERİ**

Ciddi sonuçlar doğurabilen ve doğal afetlerden birisi olan deprem, ölüm, ağır yaralanma ve kayıplara neden olarak insan yaşamını doğrudan ve derinden etkilemektedir (Ramirez, & Peek-Asa, 2005; Fabian, Lessmann & Sofke, 2019). Dolayısıyla doğal afetler/deprem sonrasında var olan sosyal sorunların yanı sıra, birçok yeni sosyal sorunlar açığa çıkmaktadır (Xu, Wang, Shen, Ouyang, & Tu, 2016; Hallegatte, & Przulski, 2010). Doğal afetin ya da depremin yol açtığı sosyal sorunların giderilmesinde, doğal afetten/depremden zarar gören bireylerin yaşamlarının yeniden organize edilmesinde ve depremin olumsuz etkilerinin azaltılmasında hiç kuşkusuz sosyal hizmet mesleği büyük önem taşımaktadır. 2014 yılında IFSW ve IASSW tarafından yapılan sosyal hizmetin küresel tanımına göre “*Sosyal hizmet, toplumsal değişme ve kalkınmaya, sosyal kaynaşmaya, insanların güçlendirilmesine ve özgürleşmesine aracılık eden uygulama temelli akademik bir disiplindir*” (IFSW, 2014). İnsan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan, odağı insan ve toplum olan sosyal hizmet mesleğinin de bu bağlamda temel amacı depremden zarar gören tüm insanlara hizmet sunmaktır. Afet durumlarında sosyal hizmet, geniş anlamıyla, afetlerin sebep olduğu yıkım ve zararlardan etkilenen birey, grup, topluluk ve toplumlara sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik alanlarında verilen tüm hizmetleri ifade etmektedir (Tuncay, 2004; IFSW, 2014). Afet yönetiminde sosyal hizmet çok yönlü ve dinamik çalışmaları kapsamaktadır (Pockett, 2006; Tuncay ve Akçay, 2018). Deprem sonrasında hayat kurtarmaya yönelik müdahalelerde, depremden etkilenen bireylerin psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında, kaynaklara ulaşmalarının sağlanmasında ve günlük yaşamlarına dönüş sürecinin hızlandırılmasında sosyal hizmet mesleğine önemli sorumluluk ve roller düşmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları afet yönetim sürecinde çocuklar, aileleri ve yakınlarıyla çalışırken mesleki bilgi, beceri, değer temeli ve etik kuralları çerçevesinde uygulamalarını yürütmektedir. Odağı birey olan ve temel amacı bireyin iyilik halinin sağlanması olan sosyal hizmet mesleğinin, afet sürecinde mikro, mezo ve makro boyutunu kapsayan bütüncül bakış açısıyla hareket ettiği görülmektedir (Tuncay, 2004; Hossain, 2012; Artan ve Özkan, 2020; Hay ve Pascoe, 2021). Sosyal hizmet uzmanlarının, afet öncesi hazırlık, afet sırasında müdahale ve afet sonrası toparlanma süreçlerinde gerçekleştirebilecekleri pek çok rol ve işlevleri vardır. Afetlerde sosyal hizmet uzmanları mesleğin danışmanlık, arabuluculuk, savunuculuk, kaynak yönetimi ve eğiticilik

rollerini afet öncesi, sırası ve sonrası süreçlerin tamamında yerine getirirler (Duyan, 2002; Hossain, 2012; Kamrujjaman vd., 2018).

Sosyal hizmet uzmanları afet öncesinde; afetlere hazırlık eğitimi, toplumu ve kurumları olası bir afet tehdidine hazırlıklı hale getirme ve afet risklerinin azaltılması gibi konularda çalışmalar yaparlar. Afet sırasında; afet mağduru insanların güvenlik, barınma, su, sağlık ve psikososyal destek gibi acil ihtiyaçlarını karşılamak için çalışırlar (Artan ve Özkan, 2020; Ceyhan, 2023). Afet sonrasında ise afetten zarar gören kişilere uygun desteğin verilmesinde (Kamrujjaman vd., 2018) afet yardımının ulaştırılmasını, ihtiyaç duyulan kaynaklara ve hizmetlere erişimin sağlanmasında (Crawford, 2021), afetzedeler ile yakınlarını kaybeden aile üyelerinin bir araya getirilmesi için iletişim merkezleri ile bağlantı kurulmasında (Maher ve Maidment, 2013; Redondo-Sama vd., 2020) aktif rol almaktadırlar. Ayrıca cenaze işlemlerinin düzenlenmesinde ve felaketten etkilenenlerin çadır kurmalarına yardımcı olunmasında (Artan ve Özkan, 2020), yiyecek ve barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanması için kurumlarla iş birliği yapılmasında (Redondo-Sama vd., 2020), travma ve kayıpla başa çıkmak için birebir veya aile temelli psikososyal destek sağlanmasında (Du Plooy vd., 2014) dolaylı ya da doğrudan sorumluluklarının olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut ve gelecekteki afet olayları için yeni planlama çerçeveleri ve protokolleri oluşturması (Cooper-Cabell, 2013; Maher ve Maidment, 2013) ve toplumda afet bilincinin gelişmesi için, sosyal hizmetin eğitim işlevi doğrultusunda eğitim programlarına katkı verme ve kurumsal hazırlıkların yapılmasını sağlama (Tuncay, 2004) gibi rol ve görevlerinden bahsetmek mümkündür.

Dünya çapında her yıl 175 milyon çocuğun sel, deprem ve kuraklık gibi felaketlerden etkilendiği tahmin edilmektedir (Lai ve La Greca, 2020). Afetlerden etkilenen popülasyonun % 25-30'u çocuklardan oluşmaktadır (Chiu vd., 2022). Afetlerin küresel düzeyde etkilerinin olduğu görülmekle birlikte çocukların afetten etkilenme durumlarının ülkelerin bulunduğu coğrafi şartlara göre de şekillendiği görülebilmektedir. 26 Ocak 2001 tarihinde Hindistan'ın batı eyaletinde 6,9 büyüklüğünde Bhuj depremi meydana gelmiştir. Bu depremde, çocukların en büyük sorunlarının uzuv kaybı yaşamak ve aile üyelerinden bazılarının kaybindan kaynaklanan travma ile karşı karşıya kalmak olduğu görülmüştür. Sosyal hizmet uzmanları afet yönetim sürecinde savunmasız deprem mağduru çocuklara (yetimler, tek ebeveynli çocuklar, fiziksel ve zihinsel engelli çocuklar) erişim sağlayarak, çocukları uygun kurum ve kuruluşlara yerleştirmişlerdir (Nikku, 2012). Bazeghi ve Baradaran (2010), 2003 yılında İran'da gerçekleşen Bam Depreminden sonra refakatsiz durumda olan çocukların korunma sürecinde, sosyal hizmet uzmanlarının öncelikle refakatsiz veya kimliği belirlenemeyen çocukların kimlik tespitine yönelik çalışmalar yürüttüğünü belirtmişlerdir. Bununla birlikte çocukların orijinal kıyafet ve yanlarında bulunan takı ya da aksesuarlarıyla birlikte fotoğraflarını çektiklerini, çocukların kimliklerini belirlemeye yönelik detaylarını ayrıntılı bir şekilde kayıt altına alarak çocuklara ilişkin tüm bilgileri kendi dosyalarında belgelediklerine değinmiştir. Ayrıca sosyal hizmet uzmanlarının çocuk koruma sürecinde, öncelikle refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların aile üyelerinin yerini tespit etmeye çalıştığını, aile üyelerinden herhangi bir yakınına ulaşamadıkları takdirde ise mümkün olduğunca çocukları memleketlerine yakın bir yerde kurum bakımına yerleştirdiklerini belirtmişlerdir. Buradaki amacın afet sonrasında ailelerin çocuklara erişimlerinin kolaylaştırılması olduğu düşünülmektedir.

Benzer şekilde, 2005 yılında gerçekleşen Katrina Kasırgasında yaklaşık 370.000 civarında çocuğun fiziksel, duygusal ve ruhsal sağlıkları olumsuz etkilenmiştir (Peek, 2008). 2010 yılında gerçekleşen Haiti Depremi sonrasında ise toplam ölü sayısının en az 200.000'in üzerinde olduğu, sayısız çocuğun ailelerinden ayrı düştüğü ve refakatsiz kaldığı bildirilmiştir. Ayrıca 2010 Haiti depreminde çocuk kaçırma ve kaçakçılığı sorunlarının gündeme geldiği, deprem mağduru çocukların başka ülkelere götürülerek yasadışı yollarla evlat edindirilme olaylarının yaşandığına dikkat çekilmiştir (Rotabi ve Bergquist, 2010). Rotabi ve Bergquist (2010), Haiti depreminde

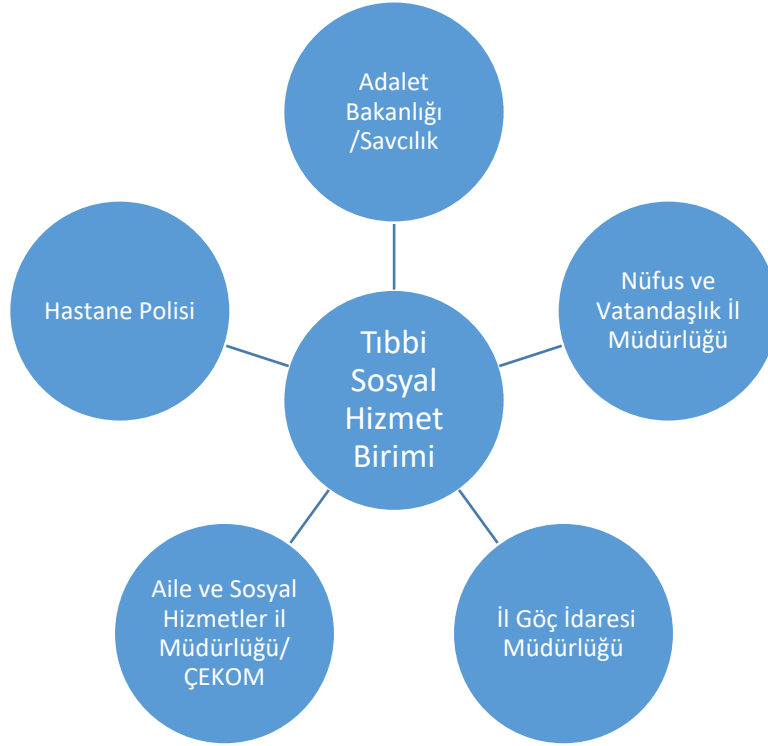
sosyal hizmet uzmanlarının çocuk koruma sürecinde çocuk kaçırılma, şiddet ve cinsel istismar gibi birçok mesleki ve etik zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir.

6 Şubat'ta Türkiye'de meydana gelen ve "Asrın felaketi" olarak nitelendirilen deprem afetinde ise, milyonlarca insan evlerinde uyurken yakalanmış, çoğu insanın kaçma şansı ya da güvenliğe ulaşma şansı olmamıştır. Birçok insan enkaz altında kalarak hayatını kaybetmiştir. Dünyanın dört bir yanından gelen uzman ekiplerle birlikte arama kurtarma çalışmaları başlatılmıştır. Arama kurtarma çalışmaları esnasında kurtarılan çocuk ve yetişkinler en yakın sağlık kurumlarına götürülmüştür. Depremden sonra tıbbi tedavi gereksinimi olmayan çocuklar, yakınlarına teslim edilmiş, yakınları olmayan çocuklar ise temel ihtiyaçların giderilebileceği, çocukların fiziki güvenliklerinin sağlanabileceği yetkili birimlerce risk ve tehdit analizi yapılarak oluşturulan korunaklı mekânlara götürülmüştür. Depremden sonra acil tedavi gereksinimi olan çocukların aile ya da yakınlarının varlığı gözetilmeksizin tedavi süreçlerine başlanmıştır. Bu tedavi sürecinde söz konusu çocukların kimliklerinin tespit edilmesinde sorunlar yaşansa da sağlık kurumlarına nakledilerek tedavileri gerçekleştirilmiştir. Yakınlarına ulaşamayan, kendini ifade edemediği için kimliği tespit edilemeyen yüzlerce depremzede çocuğun ihmal, istismar, doğru ebeveynlere/akrabalara teslimi veya kaçırılma riskleriyle karşı karşıya kalılabileceği değerlendirilmiştir. Belirtilen risk ve tehditlere karşı tedbir almak amacıyla Sağlık Bakanlığının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının, İçişleri Bakanlığının ve Adalet Bakanlığının kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği içerisinde hareket etmeleri ihtiyacı doğmuştur (Şekil 1). Bu noktada hastanede acil tedavi gören çocukların, belirtilen iş ve işlemlerinin gerçekleştirilmesinde ve kurumlar arası koordinasyonun kurulmasında tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının sürece aktif katılımının gerekliliği büyük önem arz etmiştir.

Türkiye'de çocuk koruma hizmetlerini sağlayan tek yetkili kurum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 11.02.2023 tarih ve 76104422-200-20 sayılı yazısıyla depremde etkilenen, yakınlarına ulaşamayan, kimliği belirlenemeyen ve/veya kendini ifade edemeyen çocuklara yönelik tüm iş ve işlemlerin koordinasyonlu bir şekilde yürütülebilmesi için depremzede çocukların tedavi gördüğü hastanelerin tıbbi sosyal hizmet birimlerinde "değerlendirme birimleri" oluşturulmuştur. Değerlendirme birimlerinde tıbbi sosyal hizmet uzmanı, ASHİM temsilcisi, emniyet görevlisi ve nüfus müdürlüğü temsilcileri görev almıştır. İhtiyaç halinde diğer kurumların temsilcileri de görevlendirilerek refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen depremzede çocukların ailelerine ya da sosyal hizmet kuruluşlarına teslim süreçleri yürütülmüştür.

Tıbbi tedaviye ihtiyaç duyan refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların çok disiplinli ve bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir (Peek, 2008; Taha vd., 2024). Depremden etkilenen tedavi gören çocukların, psikolojik ve sosyal sorunlarının çözümünde, fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasında, tedavilerinin sonlandırılarak taburculuk işlemlerinin başlatılmasında ve ailelerine ya da sosyal hizmet kuruluşlarına teslim süreçlerinin yürütülmesinde sosyal hizmet uzmanlarına büyük sorumluluk düşmektedir. Öncelikle refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların ihtiyaçlarının giderilmesi önem taşımaktadır (Rotabi ve Bergquist, 2010; Zwebathu, 2018). Bu nedenle ihtiyaçlarının doğru anlaşılması sosyal hizmet müdahalesinin temel koşuludur. Bu noktada da sosyal hizmet uzmanlarının eğitim ve öğrenimleri sırasında edinmiş oldukları bilimsel bilgi ve beceri düzeyleri oldukça önemlidir. Sosyal hizmet uzmanları gerek depremzede çocuklarla gerekse refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocuklarla çalışırken müdahalesini bilimsel bir zemine dayandırarak yapmalıdır. Öncelikle söz konusu çocukların ihtiyaçlarının doğru anlaşılması ve ihtiyaçlarının sıralanması gerekmektedir. Fiziksel ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve karşılanmasında sosyal hizmet uzmanları kaynak yönetimi işlevinde bulunurlar. Kaynak yönetimi işlevinde sosyal hizmet uzmanları mesleki bilgi, beceri ve değer temeli çerçevesinde arabulucu, bağlantı kurucu, harekete geçirici ve savunucu rollerini yerine getirirler. Bu doğrultuda gerek kurumlar gerekse gönüllüler arası işbirliğinin sağlanarak

depremde çocukların ve yakınlarının tespit edilen ihtiyaçlarının karşılanmasında ve hali hazırda olmayan kaynaklara ulaşılmasında yardımcı olurlar.



Şekil 1. Deprem Kriz Sürecinde Kurumlararası Koordinasyon ve İşbirliği

Refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların fizyolojik ihtiyaçlarının giderilmesinden sonra çocukların beden, aile, sağlık ve mülkiyet güvenliğini içeren güvenlik ihtiyaçları gelmektedir. Bu doğrultuda sosyal hizmet uzmanları, depremde çocuklar, refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocuklar, varsa aileleri veya yakınları ile çalışarak depremde oluşan ikincil travma ile başa çıkma, deprem kaynaklı stresin ortadan kaldırılması, hayatlarındaki dinamik değişimlere uyum sağlama ve ciddi ruhsal sağlık sorunlarının oluşumunu engellemeye yönelik psikososyal destek sağlarlar. Travmatik bir durum esnasında, depremde çocuk ve yakınlarının travma öncesi işlevselliğine döndürülmesinde psikolojik ilk yardım olarak kriz müdahalesini uygulamak, yas danışmanlığını sağlamak gibi terapötik müdahalelerde bulunurlar (Artan ve Özkan, 2020; Taha vd., 2024). Psikososyal destek hizmetleri, depremden etkilenen bireylerin günlük yaşamlarına dönüş sürecinin hızlandırılmasına, depremde çocuk ve yakınlarının ihtiyaçlarının giderilmesine, iyileşme/toparlanma kapasitelerinin artırılmasına, kendi kendilerine yeterli hale gelmelerine yönelik tüm faaliyetlerdir (Türk Kızılay, 2008). Psikososyal destek hizmetleri kapsamında sosyal hizmet uzmanları eğitim işlevi ile depremde çocuklar ve yakınlarını bilgilendirme, aynı ve nakdi yardımların sağlanmasına yönelik çocukların yakınlarını kurum, kuruluş ve kaynaklara yönlendirme yaparlar.

Depremden zarar görenler için önemli bir durum da bilgi gereksinimidir. Deprem sonrası oluşabilecek travmayı azaltmak ve depremedelerin kendilerini güvende hissetmeleri ile ilgili olarak bilgi akışının sağlanmasının önemli olduğu görülmüştür. Psikolojik ilk yardım kapsamında, sosyal hizmet uzmanlarının, ilgili yerlerden bilgi alarak depremden etkilenenlere sağlıklı ve doğru bilgi ulaştırması ikincil travmayı aza indirgeyen bir husustur. Diğer taraftan deprem nedeniyle birbirini kaybeden aile üyelerini buluşturmaya, parçalanmış aileleri birleştirmeye çalışmak da sosyal hizmet uzmanlarının önemli görevleri arasındadır (Tufan, 2000). Depremde çocukları aile üyeleri ile buluşturma, aile ilişkilerinin sağlıklı bir hale



gelmesini sağlama, sevmeye ve sevilme ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında sosyal hizmet uzmanlarına ciddi görevler düşmektedir.

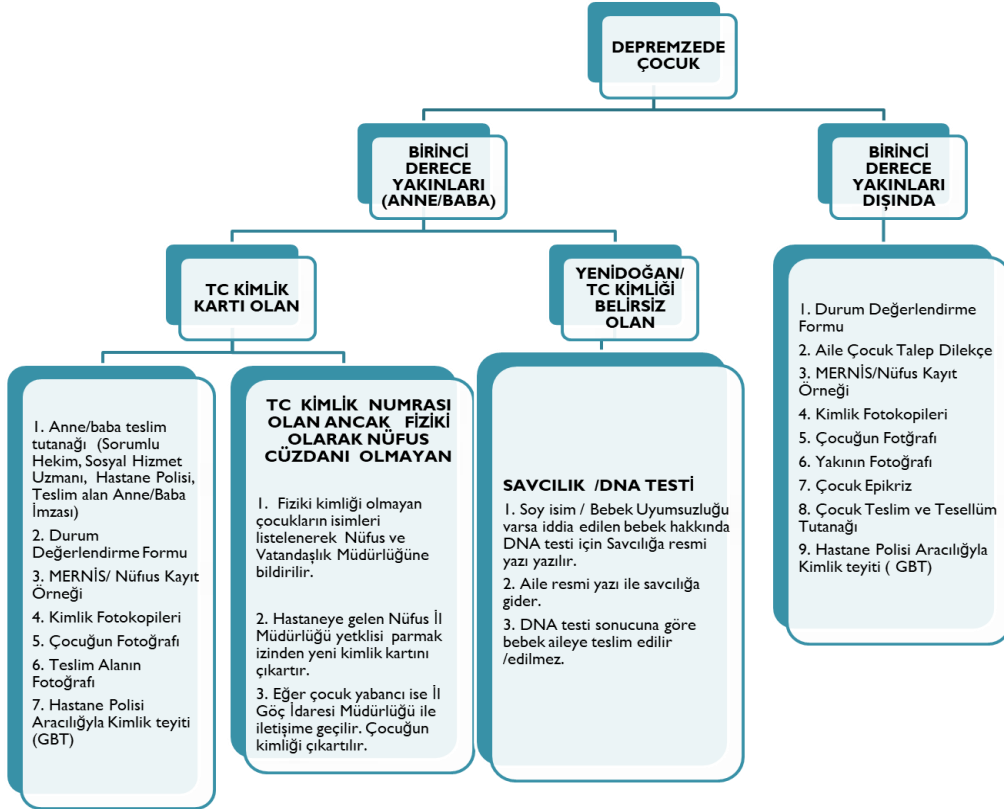
#### 4. REFAKATSİZ VE KİMLİĞİ BELİRLENEMEYEN ÇOCUKLARIN TESLİM SÜRECİ

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının resmi yazısıyla depremden etkilenen, yakınlarına ulaşamayan, kimliği belirlenemeyen ve/veya kendini ifade edemeyen çocuklara yönelik tüm iş ve işlemlerin koordinasyonlu bir şekilde yürütülebilmesi için depremzede çocukların tedavi gördüğü hastanelerin tıbbi sosyal hizmet birimlerinde “değerlendirme birimleri” oluşturulmuştur. Bu birimlerde tıbbi sosyal hizmet uzmanı, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü temsilcisi, emniyet görevlisi ve nüfus müdürlüğü temsilcileri görev almıştır. Burada refakatsiz ve kimliksiz çocukların teslim süreçlerinde risklerle karşılaşan ve sorunlarla ilk teması kuran sosyal hizmet uzmanları olmuştur. Tıbbi sosyal hizmet birimlerinde çocuğun kimlik bilgilerine ve aile/yakınlarına ulaşılması, çocuklara ilişkin formların doldurulması, fotoğrafların çekilerek kaydedilmesi ve başka tedavi birimine sevk edilmesi halinde kayıtların birleştirilmesinde tıbbi sosyal hizmet uzmanları aktif rol almıştır.

Sağlık Bakanlığına bağlı yataklı tedavi kurumlarında sağlık hizmetlerinden faydalanan depremzede çocuklar, birinci derece yakınları olan (anne/baba) ve birinci derece yakınları dışında olanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kimliği olan çocukların teslimlerinde herhangi bir problemle karşı karşıya kalınmamıştır. Ancak kimsesiz ve refakatsiz çocukların bakımı ve teslimleri (aile/yakınları/kurum) aşamasında kimlik kartı mevcut olmayan, kimliği belirlenemeyen ya da refakatsiz durumda olan çocukların bakım ve teslim süreçlerinde tıbbi sosyal hizmet uzmanları önemli sorun alanları ve risk durumlarıyla (çocukların karıştırılma, yanlış ailelere teslimi, vb.) karşı karşıya kalmışlardır. Bu doğrultuda kimliği belirlenemeyen ya da refakatsiz çocukların teslim süreçlerinde yanlış uygulamalar ve hatalar yapılmaması için süreç boyunca atılan her adım sistematik bir şekilde kontrol edilerek ilerletilmiştir. Bu noktada kimliksiz çocukların isimleri listelenerek Nüfus ve Vatandaşlık İl Müdürlüğüne bildirilmiştir. Sağlık Bakanlığı ile koordineli bir şekilde çalışan Nüfus ve Vatandaşlık İl Müdürlüğü çalışanları hastanelere gelerek çocukların parmak izlerinden yeni kimlik kartlarını çıkartmıştır. Eğer çocuk yabancı ise İl Göç İdaresi Müdürlüğü ile iletişime geçilerek çocuğun kimliği çıkartılmıştır. Kendini ifade edemeyen kimliği belirlenemeyen çocukların teslim sürecindeki iş ve işlemlerde problemler yaşanmıştır. Örneğin, Deprem etkisiyle yıkılan hastanelerden, birçok yeni doğan bebek, bileklerinde isim ve kod etiketleri oluşturularak (Defne 1, Defne 2, Defne 6) bebek bileklikleriyle en yakın sağlık kurumlarına gönderilmiştir. Bu süreçte bebeklerin kimliklerinin olmaması, kendilerini ifade edememeleri ve bebek bilekliklerinin karışması nedeniyle bir takım güçlüklerle karşı karşıya kalınmıştır. Sağlık kurumlarına giden aileler kimliği belirlenemeyen bu bebeklerin kendilerine ait olduğunu iddia etmişlerdir. Hatta aynı bebek için birkaç aile söz konusu bebeğin kendilerine ait olduğunu iddia etmiştir. Bu noktada tıbbi sosyal hizmet uzmanları tarafından bu akut kriz döneminde Adalet Bakanlığının konuyla ilgili yetkili birimleriyle koordinasyon sağlanarak soy isim/bebek uyumsuzluğu iddia edilen bebek hakkında DNA testi için savcılığa resmi yazı yazılmıştır. Savcılık talebiyle DNA testi sonuçlarına göre bebekler talepte bulunan kişilere teslim edilmiş ya da edilmemiştir.

Deprem sonrası Sağlık Bakanlığına bağlı yataklı tedavi kurumlarında sağlık hizmetlerinden faydalanan birinci derecede yakınları bulunamamış korunma gereksinimi olan çocuklar, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü (ASHİM) ve hastane polisi ile eşgüdüm içerisinde çalışarak kurum bakımına yerleştirilmiştir. Bu süreçte tıbbi sosyal hizmet uzmanları ikinci ya da üçüncü derece yakınlarla sahip olan çocukların teslim sürecinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu doğrultusunda Durum Değerlendirme Raporu, Aile-Çocuk Talep Dilekçesi, MERNİS/Nüfus Kayıt Örneği, Kimlik Fotokopileri, Çocuğun Fotoğrafı, Yakınının Fotoğrafı, Çocuk Epikriz, Çocuk Teslim ve

Tesellüm Tutanağı, Hastane Polisi Aracılığıyla Kimlik Teyiti (GBT) yaparak hastanelerde oluşturulan değerlendirme birimlerinde görev alan ASHİM yetkililerine teslim etmişlerdir. İkinci ya da üçüncü derece yakınlarla sahip olan çocukların yakınlarının kimlik doğrulamaları ASHİM yetkililerince yapılarak çocuklar yakınlarına teslim edilmişlerdir. İl Müdürlüklerine bağlı kuruluşlara kabul edilen depremzede çocuklar 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbir kararları doğrultusunda barınma, beslenme, sağlık, eğitim, dil ve mesleki eğitim gibi hizmetlerden faydalanma hakkına sahip olmuşlardır. Hakkında bakım tedbiri çıkan depremzede refakatsiz çocuklar yaş gruplarına (0-12 yaş ve 13-18) göre farklı kuruluşlara yerleştirilmişlerdir. 6 Şubat depremi sonrasında depremzede çocukların teslim sürecindeki iş akış şemasının nasıl olduğu Şekil 2'de gösterilmiştir.



Şekil 2. Depremzede Çocukların Teslim Sürecinde İş Akış Şeması

### 3. SONUÇ VE ÖNERİLER

6 Şubat depremlerinin, şiddeti ve büyüklüğü nedeniyle toplumumuz üzerinde yarattığı sosyal, psikolojik ve ekonomik etkileri benzersizdir. Bu sürecin olumsuz etkilerinden en çok etkilenen hassas ve kırılgan grupların başında çocuklar gelmektedir. Depremin yıkıcı sonuçlar bırakması sonucunda ebeveynlerinden ayrı kalmış ve hukuken kendisinden birinci derecede sorumlu olacak birinin bulunmadığı refakatsiz çocuklar ortaya çıkmıştır. Bu çocuklar hayatta kalma, güvenlik, barınma, sağlık, eğitim gibi birçok açıdan etkilenmişlerdir. Bu nedenle ortaya çıkan bu sorunlar, insanlarla birlikte insanlar için mücadele eden ve odağı “insan”, “insanın tam iyilik halinin sağlanması” ve “insanın yaşam kalitesinin geliştirilmesi” olan sosyal hizmet mesleğini doğrudan ilgilendirmiştir. Doğal afetten ya da depremin yol açtığı sosyal sorunların giderilmesinde, doğal afetten/depremden zarar gören çocuklar ve yakınlarının geçirilen travmalarının hafifletilmesinde, psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında, kaynaklara ulaşmalarının sağlanmasında ve yaşamlarının yeniden organize edilmesinde sosyal hizmet mesleğinin önemi kaçınılmaz olmuştur. Tarihsel sürece bakıldığında da sosyal hizmet

uzmanlarının psikososyal destek hizmetlerini, mesleki rol ve işlevlerini kullanarak afet yönetim süreçlerinde her daim aktif katılım sağladıkları görülmektedir. Tam bu noktada, ortaya konulan bu çalışmada, 6 Şubat depremleri sonrası geride kalan refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların korunma altına alınması sürecinde yaşanan saha uygulamalarına ilişkin deneyimlerin literatüre kazandırılması hedeflenmiştir. Ayrıca bu çalışma ile birlikte afet sonrası refakatsiz çocuklar ile ilgili kriz yönetiminin daha etkin ve verimli sağlanmasına katkı sunabileceği düşünülmüştür.

Öncelikle afetlerde tıbbi tedaviye ihtiyaç duyan birey ve ailelerin bütünlüğünün sağlanması için disiplinli bir yaklaşımla vakaların değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu minvalde hastane acil yardım ve afet planlarında aile bütünlüğünü sağlayıcı tedbirlerin uygulanması noktasında sosyal hizmet uzmanlarının etkin bir şekilde katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu noktada, afetten etkilenen bireylerle genellikle ilk teması kuran meslek elemanlarından olan sosyal hizmet uzmanlarına afet yönetiminde aile bütünlüğünü sağlayıcı tedbirleri içeren eğitimlerin düzenlenmesinin yanında, afete hazırlık, afet sırası ve sonrasında gerçekleştirilebilecek sosyal hizmet uygulamaları ve afetlerde ekip çalışması anlayışı kazandırılmasına yönelik hizmet içi eğitimlerin verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Afet yönetim sürecinde, tıbbi tedaviye ihtiyaç duyan refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocuklara yönelik multidisipliner müdahale stratejilerinin geliştirilmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik ulusal eylem planlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle depremde refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması, çocukların örselenmemesi ve çocuğun üstün yararı gözetilerek koruma altına alınması gibi hizmetlerin sağlanmasında uygulama zincirinin oluşturulması sağlanmalıdır. Bu uygulama zincirinde meslek gruplarının sorumluluk alanlarına giren konuların sınırları net şekilde belirlenerek uygulamanın etkin ve verimli şekilde yürütülmesi gerçekleştirilmelidir.

Afet yönetim sürecinde çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunmayı gerektirecek tedbirler yetkili merciler tarafından alınmalıdır. Bu alanda tıbbi sosyal hizmet uygulamalarını zenginleştirecek kanıta dayalı müdahaleler geliştirilmelidir. Deprem sonrası refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların korunma altına alınması sürecinde sosyal hizmet uzmanlarının rol ve sorumluluklarının ele alındığı bu çalışma sonucunda ortaya çıkan önemli değerlendirme, deprem öncesinde depreme hazırlık yapma, deprem bilincinin oluşturulması ve kriz koordinasyonunun sağlanması konularında afet planlamalarının revize edilerek detaylandırılması gerektiğidir. Bu noktada afet uygulamalarında hizmet veren resmi ve gönüllü kurum ve kuruluşlara ciddi görevler düşmektedir. Ayrıca kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon, işbirliği, sürat ve etkinliğin sağlanması önerilmektedir. Bununla birlikte, kurumlar arası koordinasyonun sağlandığı, görev ve sorumlulukların belirlendiği afet yönetim planları, acil durum eylem planları yeniden yapılandırılmalıdır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde afetten etkilenen birey ve ailelerin başatme kapasitelerini artırma ve psikososyal destek hizmetlerine ulaşmalarını sağlamaya yönelik sunulan sosyal hizmet uygulamalarının yeniden planlanması gerektiği düşünülmektedir. Özellikle akut dönemde refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların korunma altına alınması sürecinde yaşanan problemlerin çözümlenmesinde kurumlar arası işbirliğinin önemli olduğu anlaşılmıştır. Bundan dolayı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve diğer ilgili bakanlıkların rol ve sorumluluklarının afet planlarında revize edilerek detaylandırılması önerilmektedir. Bununla birlikte refakatsiz ve kimliği belirlenemeyen çocukların ailelerine erişiminin sağlanması noktasında aile birleşimini sağlayacak takip sistemlerinin kurulması önerilmektedir.

**KAYNAKLAR**

- Artan, T., Özkan, A.O. (2020). Afetler ve Sosyal Hizmet. *Journal of Adem*, 1(1), 47-54.
- Bazeghi, F., Baradaran, H.R. (2010). The role of non-governmental organisations in the management of separated and unaccompanied children, following disasters in Iran. *BMC research notes*, 3, 1-12. <https://doi.org/10.1186/1756-0500-3-256>
- BMMYK (2018). Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine Dair BMMYK Kılavuz İlkeleri, <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa69594> (Son Erişim: 02.01.2024).
- Briggs, F. (2020). *Child protection: A guide for teachers and child care professionals*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003134701>
- Ceyhan, E.K. (2023). Afetlere Müdahalede Sosyal Hizmetin Çok Boyutlu Rolü. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 779-786.
- Carlson-Ostroff, J., Ostrander, J. (2024). Social Work and Emergency Management: Climate Change, Disasters, and Why We Need to Work Together More Now Than Ever. *Journal of Policy Practice and Research*, 5(1), 3-8. <https://doi.org/10.1007/s42972-024-00101-3>
- Chiu, M., Goodman, L., Palacios, C. H., Dingeldein, M. (2022). Children in disasters. In *Seminars in Pediatric Surgery* (Vol. 31, No. 5, p. 151219). WB Saunders. <https://doi.org/10.1016/j.sempedsurg.2022.151219>
- Cooper-Cabell, N. (2013). Mind the gap: Post earthquake community wellbeing?. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 25(2), 27-34.
- Crawford, C. A. (2021). Studying social workers' roles in natural disasters during a global pandemic: What can we learn?. *Qualitative social work*, 20(1-2), 456-462. <https://doi.org/10.1177/1473325020973449>
- Çiftci, E. G. (2009). Türkiye'de ve dünyada korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin tarihsel gelişimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(19), 53-66. <https://doi.org/10.21560/spcd.22269>
- Duman, T.Y., Çan, T., Emre, Ö., Kadirioğlu, F.T., Başarır Baştürk, N., Kılıç, T., ..., Kurt, A.İ. (2018). Seismotectonic database of Turkey. *Bulletin of Earthquake Engineering*, 16, 3277-3316. <https://doi.org/10.1007/s10518-016-9965-9>
- Du Plooy, L., Harms, L., Muir, K., Martin, B., Ingliss, S. (2014). "Black Saturday" and its aftermath: Reflecting on post-disaster social work interventions in an Australian trauma hospital. *Australian Social Work*, 67(2), 274-284. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2013.862558>
- Duyan, V. (2002). Doğal afetler ve Sosyal Hizmet. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2001 Deprem ve Sosyal Hizmetler 5-7 Aralık 2001*. (1.Baskı) içinde (35-41). Aydınlar Matbaacılık, Ankara.
- Duruel, M. (2023). Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği. *Mukaddime*, 14(2), 227-255. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.1381750>
- Fabian, M., Lessmann, C., Sofke, T. (2019). Natural disasters and regional development—the case of earthquakes. *Environment and Development Economics*, 24(5), 479-505. <https://doi.org/10.1017/S1355770X19000159>
- Gül, U., Bayram. (2014). Kentsel dönüşüm projelerinde deprem etkisi. *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 6(2), 1-11.
- Hallegatte, S., Przulski, V. (2010). The economics of natural disasters: concepts and methods. *World Bank Policy Research Working Paper*, 5507, The World Bank.

Afetlerde Refakatsiz ve Kimliği Belirlenemeyen Çocukların Korunması Sürecinde Tıbbi Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve Görevleri: 6 Şubat Depremi Örneği

Hay, K., Pascoe, K.M. (2021). Social workers and disaster management: An Aotearoa New Zealand perspective. *The British Journal of Social Work*, 51(5), 1531-1550. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab127>

Hossain, M. A. (2012). Community participation in disaster management: role of social work to enhance participation. *Sociology*, 159, 171.

IOM (2013). Göç Terimleri Sözlüğü, Cenevre: IOM, Yayın No: 31. [https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31\\_turkish\\_2ndedition.pdf](https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf) (Son Erişim: 10.08.2024)

IOM, (2023).2023 Earthquakes Displacement Overview-Türkiye. DTM IOM Displacement Tracking Matrix, 1 March 2023. <https://reliefweb.int/report/turkiye/iom-2023-earthquakes-displacement-overview-turkiye-march-2023> (Son Erişim: 08.07.2024)

IFSW & IASSW. (2014). Global Definition Of Social Work. <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/> Sosyal Hizmetler Kanunu. No: 2828, TC Resmi Gazete Tarih: 27.05.1983, TC Resmi Gazete Sayı: 18059 (Son Erişim: 02.01.2024).

Kamrujjaman, M. D., Rusyidi, B., Abdoellah, O., Nurwati, N. (2018). The roles of social worker during flood disaster management in Dayeuhkolot District Bandung Indonesia. *Journal of Social Work Education and Practice*, 3(3), 31-45.

Karaağaç, H. (2023). Hastane Afet Yönetim Sürecinde Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulamaları: Kahramanmaraş Depremleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 1154-1166.

Karataş, M., Barut, B. (2021). Sosyal hizmet perspektifinden göç ve savunmasız gruplar: IOM raporları üzerine bir araştırma. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 86-109.

Köksal, Ö. G. D. Y., Hizmetler, P.S. (2023). Asrın felaketinin bölge ve Türkiye ekonomisine etkilerinin turizm sektörü bağlamında değerlendirilmesi. *Asrın Felaketi Sosyoekonomik Etkileri*, 93.

Lai, B., La Greca, A. (2020). Understanding the impacts of natural disasters on children. *Society for Research in Child Development, Child Evidence Brief* (8).

Maher, P., Maidment, J. (2013). Social work disaster emergency response within a hospital setting. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 25(2), 69-76

Mayall, B. (2000). The sociology of childhood in relation to children's rights. *The international journal of children's rights*, 8(3), 243-259. <https://doi.org/10.1163/15718180020494640>

T.C. Resmi Gazete, 25.12.2019 Tarihli 6883 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> (Son Erişim: 10.08.2024)

T.C. Resmî Gazete, 15/07/2015 Tarihli 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> (Son Erişim: 10.08.2024)

T.C. Resmî Gazete, 24/05/1983 Tarihli 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2828.pdf> (Son Erişim: 10.08.2024)

T.C. Resmî Gazete, 29/03/2015 Tarihli Refakatiz Çocuklar Yönergesi. <https://www.aile.gov.tr/uploads/sgb/uploads/pages/yonergeler/refakatsiz-cocuklar-yonergesi-20-10-2015.pdf> (Son Erişim: 10.05.2024)

Tufan, B. (2000). Afet Durumlarında Sosyal Destek Hizmetleri ve Sosyal Hizmet Uzmanları. *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. (1.Baskı) içinde (105-109). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No:005, Ankara.

Tunalı, İ. (2023). 6 Şubat depremlerinden etkilenen nüfusun özellikleri - 2, 11 Mart 2023 <https://sarkac.org/2023/03/6-subat-depremlerinden-etkilenen-nufusun-ozellikleri-2/> (Son Erişim: 25.11.2023)

Tuncay, T., Akçay, S. (2018). Terörizmin psikososyal etkileri ve sosyal hizmet uzmanının rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(2), 307-334. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/39687/470007>

Tuncay, T. (2004). Afetlerde Sosyal Hizmet 1999 Yılı Marmara ve Bolu-Düzce Depremleri Sonrasında Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Uygulamaları. Özbay Ofset Matbaacılık, Ankara.

Türk Kızılayı (2008). *Afetlerde Psikososyal Destek Uygulama Rehberi Acıları Dindirmeye Doğru*. Ankara: Yorum Basın Yayın.

Türkan, H.K. (2023). Ozanların Dilinden Kahramanmaraş Merkezli Depremler: Hatay Örneği. *Asya Studies*, 7(24), 153-180. <https://doi.org/10.31455/asya.1295450>

Peek, L. (2008). Children and disasters: Understanding vulnerability, developing capacities, and promoting resilience—An introduction. *Children, youth and environments*, 18(1), 1-29.

Pockett, R. (2006). Learning from each other: The social work role as an integrated part of the hospital disaster response. *Social Work in Health Care*, 43(2-3), 131-149. [https://doi.org/10.1300/J010v43n02\\_09](https://doi.org/10.1300/J010v43n02_09)

Ramirez, M., Peek-Asa, C. (2005). Epidemiology of traumatic injuries from earthquakes. *Epidemiologic reviews*, 27(1), 47-55. <https://doi.org/10.1093/epirev/mxi005>

Redondo-Sama, G., Matulic, V., Munté-Pascual, A., de Vicente, I. (2020). Social work during the COVID-19 crisis: Responding to urgent social needs. *Sustainability*, 12(20), 8595-8711. <https://doi.org/10.3390/su12208595>

Rotabi, K.S., Bergquist, K. J.S. (2010). Vulnerable children in the aftermath of Haiti's earthquake of 2010: A call for sound policy and processes to prevent international child sales and theft. *Journal of Global Social Work Practice*, 3(1), 1-5.

Sabunçoğlu, Z., Tüz, M. (2005), *Örgütsel Psikoloji*, Alfa Aktuel Basım, Bursa

Sağıroğlu, A. Z., Ünsal, R., Özenci, F. (2023). Deprem Sonrası Göç ve İnsan Hareketlilikleri Durum Değerlendirme Raporu. AYBÜ-GPM Rapor Serisi-15. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM).

SBB, T. (2023). Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu 2023. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf> (Son Erişim: 10.05.2024)

Taha, S., Anabtawi, M., Al Wreidat, T. (2024). Silent suffering: the hidden challenges confronting unaccompanied refugee children through the eyes of social workers. *Child Abuse & Neglect*, 154, 106868. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106868>

Tuncay, T., Akçay, S. (2018). Terörizmin psikososyal etkileri ve sosyal hizmet uzmanının rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(2), 307-334. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/39687/470007>

URL 1, [https://tr.wikipedia.org/wiki/2023\\_Kahramanmaraş\\_depremleri](https://tr.wikipedia.org/wiki/2023_Kahramanmaraş_depremleri), (Son Erişim: 25.11.2023).

Wulczyn, F., Barth, R. P., Yuan, Y. Y. T., Harden, B. J., & Landsverk, J. (2017). Beyond common sense: Child welfare, child well-being, and the evidence for policy reform. Routledge.

Xu, J., Wang, Z., Shen, F., Ouyang, C., & Tu, Y. (2016). Natural disasters and social conflict: A systematic literature review. *International journal of disaster risk reduction*, 17, 38-48. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.04.001>

Yerkes, M. A., & Javornik, J. (2019). Creating capabilities: Childcare policies in comparative perspective. *Journal of European Social Policy*, 29(4), 529-544. <https://doi.org/10.1177/0958928718808421>

Yanay, U., Benjamin, S. (2005). The role of social workers in disasters: The Jerusalem experience. *International Social Work*, 48(3), 263-276. <https://doi.org/10.1177/0020872805051704>

Zwebathu, K. (2018). Roles of social workers working with unaccompanied minors: Experiences of social workers in Gothenburg.